

Den gömda komplexiteten

av Bengt-Åke Wennberg

Föreställningen om en verklighet som ”är” snarare än en verklighet som ”blir till” var tongivande under framväxten av industrisamhället. I detta samhälle byggde resonemangen på ett konstruktionstänkande. Om man visste hur något var och vilka orsakssamband som gällde så kunde man inte bara förutse framtiden. Man kunde också konstruera fram den. Detta gällde också den samverkan som krävdes av människor i produktionen.

Henri Fayol och Frederick Taylor är två tidstypiska exempel på två forskare som dominerade managementtänkandet i början på 1900-talet. För dem var samarbete främst en fråga om mekanik. De var intresserade av hur organisationer skulle konstrueras och styras för att arbetarna skulle utföra och synkronisera sina moment så att den samlade effekten blev den önskade. Därför sökte de efter de mest effektiva modellerna och koncepten för styrning och organisering. Deras ambition var att dessa likformigt skulle kunna läras ut och tillämpas. Utförarna blev en slags "robotar". Detta kräver förstås att de situationer och förutsättningar som behöver hanteras är tillräckligt lika från gång till gång. Ett mera modernt arbetssätt är att utförandet beskrivs med algoritmer som ett slags dataprogram som sedan utförs av individerna.

I sin doktorsavhandling från 2015 – *The Wicked Nature of Social Systems. A complexity approach to sociology* – så ifrågasätter sociologen Anton Törnberg denna tankefigur som orealistisk som en grund för mänskligt samhandlande. Han tar i sin kritik utgångspunkt i två tidiga sociologers arbeten. De två sociologerna är Gabriel Tarde och Emile Durkheim. Båda verkade vid sekelskiftet 1800-1900. Tarde är den ledande sociologen innan Durkheim tar över. Durkheim var samtida med Fayol och Taylor och fångades av deras tankefigur som sedermera kallades "scientific management".

Törnberg påpekar att denna utgångspunkt inte är så självklar som alla trott sedan dess. Han konstaterar att Gabriel Tarde i sin forskning istället utgick från människan och dennes interaktioner med andra människor. Interaktiva skeenden är inte likformiga och kan inte reproduceras på samma sätt som en "produktion". Industrialismens genombrott gjorde dock Tarde omodern. Både Freud och Marx brottades med att tankefiguren kanske inte stämde. På senare tid har också vetenskapsteoretiker som exempelvis Bruno Latour och Isabelle Stengers anslutit sig till den ståndpunkt som Tarde hade. Men vi lever trots detta fortfarande med en doxa som domineras av Durkheim, Marx, Fayol och Taylor med flera.

Durkheim anslöt sig således till skillnad från Tarde till den utvecklingslinje som representerades av Taylor och Fayol m.fl. Durkheim sökte i sin forskning efter samband mellan olika sociologiska strukturer och olika fenomen i samhället – exempelvis samband mellan sociala förhållanden och uppkomsten av kriminalitet, självmordsfrekvens, hälsa etc. Problemet med både Taylors, Fayols och Durkheims tankemodeller är att de negligerar det som i grunden skapar mänsklig samverkan – nämligen det Gabriel Tarde var intresserad av, interaktionen människor emellan. Människor kan visserligen disciplineras och lära sig att agera mekaniskt som maskiner i olika organisatoriska sammanhang men ett sådant regelstyrt agerande har i vår moderna värld visat sig olämpligt både för individen själv och för de resultat som i dag krävs – inte minst på det sociala området.

Anton Törnberg visar i sin avhandling hur den interaktiva naturen av människors samspel medför att många av de sociologiska modeller och koncept som sedan närmare hundra år och fram till nu legat till grund för management och government inte längre kan anses giltiga. Detta avspeglas i titeln på hans avhandling.